

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง กระบวนการรวมพลังของชุมชนท้องถิ่นเพื่อคัดค้านการสร้างหลุมกำจัดมูลฝอยโดยวิธีฝังกลบในชุมชน กรณีศึกษา บ้านเกษตรใหม่ หมู่ 10 ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุ องค์ประกอบและเงื่อนไขที่ส่งเสริมให้เกิดการรวมพลังของชุมชนท้องถิ่น เพื่อคัดค้านการสร้างหลุมกำจัดมูลฝอยโดยวิธีฝังกลบในชุมชน และศึกษาข้อเสนอแนวทางการลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการฝังกลบขยะมูลฝอยของชุมชนโดยชุมชน วิธีการศึกษาได้เลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเข้าไปศึกษาชุมชนโดยวิธีการสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์ และสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและอย่างไม่มีส่วนร่วม ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ลักษณะทั่วไปของชุมชน

บ้านเกษตรใหม่ หมู่ที่ 10 แยกออกมาจากบ้านป่าขามหรือบ้านห้วยเกียง สภาพพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นที่ราบสูง เป็นป่าดงและป่าแฉะ หน้าแล้งจะขาดแคลนน้ำมาก สภาพของดินเป็นดินแดงและดินลูกรัง ชาวบ้านใช้ประโยชน์จากที่ดินในหน้าฝนเข้าไปทำไร่และเก็บกินของป่าจำพวกเห็ด ผัก สมุนไพร น้ำผึ้ง

การเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้เพราะถูกยึดครองที่ทำกินจากคนภายนอกชุมชน ทำให้ชาวบ้านรวมพลังต่อสู้จนถึง 8 ปี ศาลจึงตัดสินให้ผู้ยึดครองคืนที่ดินให้แก่ชาวบ้าน เนื่องจากสภาพพื้นดินไม่อุดมสมบูรณ์ ประกอบกับมีการขยายตัวด้านการก่อสร้างของจังหวัดเชียงใหม่ในช่วงปี 2530-2540 (สถาบันดำรงราชานุภาพ , 2539) ทำให้ชาวบ้านบางส่วนขายกรรมสิทธิ์ที่ดินให้กับนายทุนนอกหมู่บ้านที่ต้องการขุดดินไปใช้ประโยชน์ในการก่อสร้าง ทำให้หมู่บ้านมีป่อดินขนาดใหญ่ถึง 9 ป่อ เป็นป่อสำหรับเก็บน้ำของหมู่บ้านเพียง 1 ป่อเท่านั้น ส่วนป่ออื่นๆ ไม่มีน้ำ

วิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านมีลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมที่ร่วมกันเป็นองค์กรของชุมชนคือ การตั้งกลุ่มฌาปนกิจศพ มีวัฒนธรรมประเพณีแบบล้านนาคือ เคารพผู้ใหญ่ มีประเพณีรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ นับถือศาสนาพุทธ ทำบุญตักบาตรที่วัดใกล้

หมู่บ้าน ลักษณะการพึ่งพาอาศัยกัน เชื้ออาหารต่อกัน ช่วยกันแก้ไข้ปัญหาเมื่อมีเหตุเดือดร้อน มีการจัดการและเรียนรู้ร่วมกันของหมู่บ้านเช่นนี้ ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี ให้คำจำกัดความสังคมที่มีลักษณะนี้ว่ามีความเป็นชุมชนหรือประชาสังคม (ประเวศ วะสี , 2540)

5.1.2 สาเหตุการรวมพลังเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างหลุมกำจัดมูลฝอยโดยวิธีฝังกลบ คือ

5.1.2.1 การดำเนินการจัดการมูลฝอยแบบฝังกลบของเทศบาลนครเชียงใหม่ไม่ปฏิบัติตามระบบที่ถูกต้อง ไม่มีการแจ้งขอกับชุมชน มีการแอบนำเอามูลฝอยมาทิ้งในปอดดินในหมู่บ้าน

5.1.2.2 การไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของชุมชน เมื่อลงประชามติในหมู่บ้าน เสียงส่วนใหญ่ยินยอมให้เทศบาลนำมูลฝอยมากำจัดในปอดดินของหมู่บ้านได้ แต่จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของชุมชน โดยเฉพาะการทำปอดดินให้เป็นหลุมกำจัดมูลฝอยจะต้องเป็นไปตามหลักวิชาการ แต่เทศบาลไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของชุมชนทุกข้อ เลือกปฏิบัติเพียงบางข้อ ก่อให้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะกระทบกับสุขภาพของประชาชนในหมู่บ้าน

5.1.2.3 ผลกระทบจากหลุมกำจัดมูลฝอย ส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและจิตใจของประชาชนในหมู่บ้านเกษตรใหม่และหมู่บ้านข้างเคียง จากกลิ่นเหม็นจากมูลฝอยและกลิ่นน้ำเน่าเสียของมูลฝอย สัตว์แมลงนำโรคมมากขึ้นโดยเฉพาะแมลงวัน ความสกปรกของขยะที่หล่นตามถนน การขับรดของพนักงานขับรถบรรทุกขยะที่ไม่เอื้อเพื่อต่อเด็กและผู้ร่วมใช้ถนน เสียงเครื่องจักร รถตักดินที่ทำงานตลอดเวลา และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประชาชน เนื่องจากปัญหาสุขภาพทำให้ต้องไปหาหมอ เสียค่าใช้จ่ายทั้งค่ารถและค่ายารักษาโรค และต้องหยุดทำงาน ทำให้ขาดรายได้

5.1.2.4 การจัดการปัญหาของเทศบาลนครเชียงใหม่ไม่ปฏิบัติตามหลักวิชาการ และไม่เร่งรีบในการแก้ไข้ปัญหาทันทีเมื่อพบปัญหา ปล่อยให้ชาวบ้านต้องทนทรมานกับปัญหาผลกระทบจนทนไม่ไหว ต้องรวมพลังปิดถนนห้ามรถนำมูลฝอยไปทิ้งในหลุมกำจัด ส่งผลให้เกิดปริมาณมูลฝอยล้นเมืองเชียงใหม่ จึงออกมาแก้ไข้ปัญหาต่างๆ ให้ชาวบ้าน

5.1.2.5 มีเหตุที่กระตุ้นให้เกิดการรวมพลังอย่างรวดเร็ว คือ การนำมูลฝอยมาทิ้งบริเวณหมู่บ้าน เมื่อหลุมกำจัดเต็มเต็ม และชาวบ้านไม่ยินยอมให้สร้างหลุมกำจัดมูลฝอยแบบฝังกลบหลุมใหม่ เมื่อมีการนำมูลฝอยมาทิ้งบริเวณหมู่บ้าน จึงทำให้เกิดการรวมพลังเคลื่อนไหวเพื่อหาทางป้องกันพื้นที่เพราะชาวบ้านเกิดการเรียนรู้จากการกระทำในหลุมที่ผ่านมาของเทศบาลนครเชียงใหม่ก็เริ่มต้นจากการนำมูลฝอยมาแอบทิ้งเช่นกัน

5.1.3 องค์ประกอบของการรวมพลัง

ประกอบด้วย การมีประชาสังคมภายในหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมของชุมชน และความสัมพันธ์ในชุมชนที่มีลักษณะเป็นพี่น้อง เคารพผู้อาวุโส พี่งพาค้ายกัน มีความรักเอื้ออาทรต่อกัน

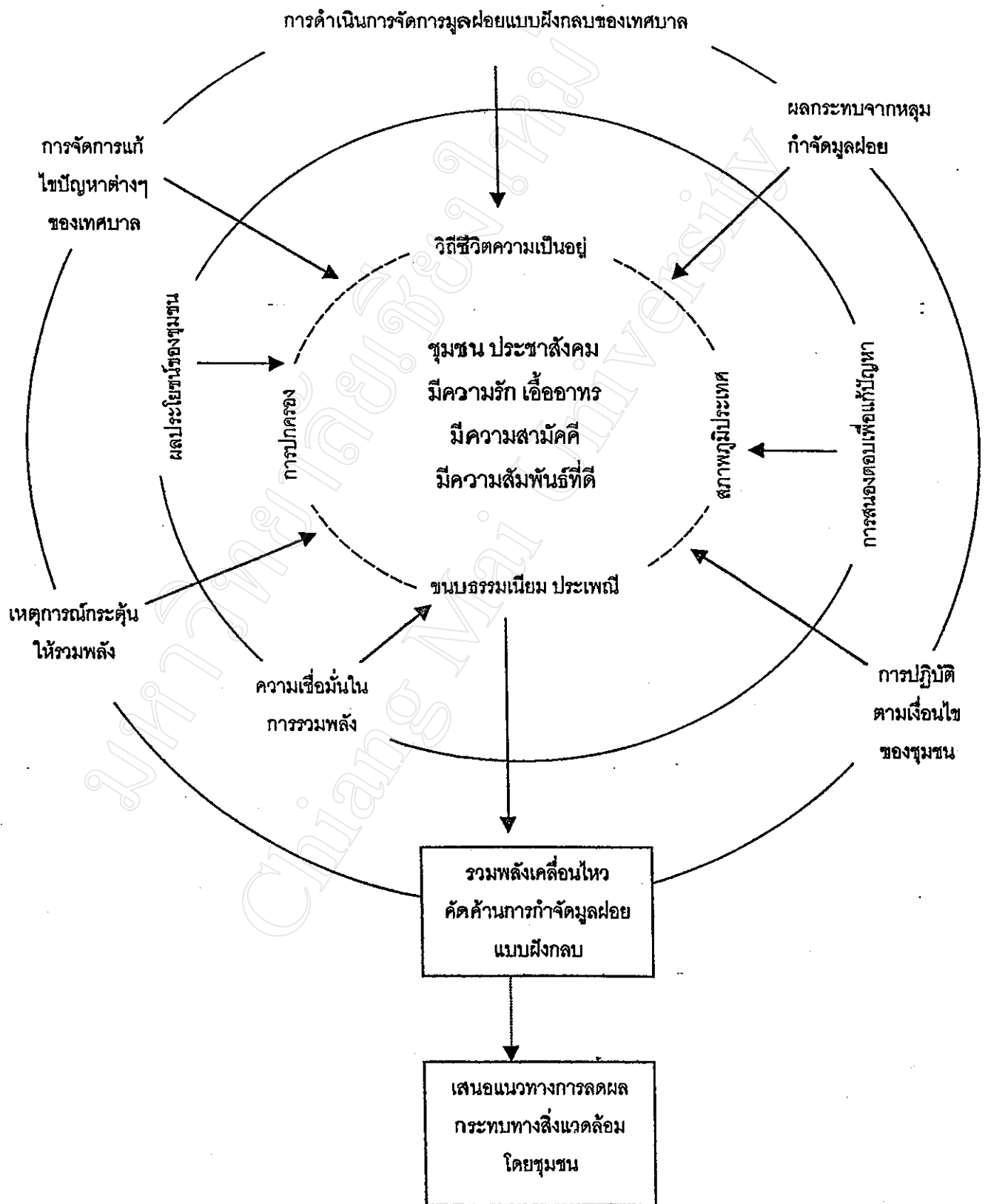
5.1.4 เงื่อนไขที่ส่งเสริมให้เกิดการเคลื่อนไหว

ประกอบด้วย ท่าทีที่สนองตอบของเทศบาลเพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบจากการกำจัดมูลฝอยมีลักษณะที่ไม่จริงจังในการแก้ไขปัญหา ความเชื่อมั่นในพลังของการรวมกลุ่มของชุมชน และการได้รับประโยชน์จากการรวมพลังเคลื่อนไหว เงื่อนไขทั้ง 3 สามารถเชื่อมโยงส่งเสริมให้เกิดการรวมพลังของชาวบ้านเกษตรใหม่ให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้ในที่สุด

5.1.5 ข้อเสนอแนะทางการจัดการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยชุมชน

เป็นข้อเสนอที่ทำขึ้นโดยชาวบ้านเกษตรใหม่และชาวบ้านในหมู่บ้านข้างเคียงที่ได้รับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมด้านกลิ่นเหม็น และการเพิ่มปริมาณของสัตว์แมลงนำโรค จากการสร้างหลุมกำจัดมูลฝอยโดยการฝังกลบ แนวทางการจัดการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมนี้เป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และมีผลกระทบต่อตัวบุคคลต่อชุมชนส่วนรวมและต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้ต้องหาทางป้องกันการเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมระยะยาวเป็นอนาคต โดยเฉพาะผู้รับผิดชอบในการดูแลรักษาหลุมกำจัดมูลฝอยที่เปิดอย่างถาวร การเฝ้าระวังการเกิดผลกระทบ ทั้งทางน้ำ อากาศ และการเกิดอันตรายต่างๆ ต่อสิ่งแวดล้อม การแก้ไข ปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้คงสภาพเดิม ซึ่งเทศบาลจะต้องรับผิดชอบ ทั้งในด้านการปฏิบัติและงบประมาณ โดยมี มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และนายอำเภอสันทราย ซึ่งเป็นหน่วยงานของราชการในท้องถิ่นร่วมดูแลการดำเนินการหลังการปิดหลุมกำจัดมูลฝอยอย่างถาวรของเทศบาลนครเชียงใหม่ร่วมกับชาวบ้านเกษตรใหม่และชาวบ้านข้างเคียง

จากการศึกษาวิจัย พบว่าความสัมพันธ์ในชุมชนที่มีความรัก ความเอื้ออาทร เป็นห่วงเป็นใยซึ่งกันและกันในสังคม ก่อให้เกิดพลังของชุมชนที่จะพัฒนาชุมชนให้เกิดความสุขตามสภาพบริบทในสังคมและเป็นพลังในการเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องสิทธิอันชอบธรรมถูกต้องของชุมชนที่อาจถูกเอารัดเอาเปรียบจากสังคมภายนอกชุมชน อันเป็นป่อเกิดแห่งการเรียนรู้ของชุมชนที่จะเลือกทางออกที่ถูกต้องให้แก่สังคม กระบวนการรวมพลังของชุมชนเพื่อคัดค้านการกำจัดขยะมูลฝอยแบบฝังกลบของบ้านเกษตรใหม่จึงเป็นการรวมพลังเคลื่อนไหวของมวลชนที่เป็นประชาสังคม เป็นมวลชนที่มีความเข้มแข็งเป็นพื้นฐาน จากประสบการณ์ในการเคลื่อนไหวรวมพลังต่อสู้ที่ทำกิน และวิถีชีวิตที่ทำให้ประชาชนพึ่งพาอาศัยกัน ทำให้ประชาชนเข้าใจถึงการอยู่ร่วมกัน การช่วยเหลือกัน เป็นสิ่งที่สามารถสร้างพลังให้กับชุมชนได้ เมื่อเกิดการถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ที่อยู่ในฐานะทางสังคมที่เหนือกว่า ทำให้ชุมชนส่วนใหญ่เดือดร้อน ด้วยความเชื่อมั่นในพลังของชุมชนและเพื่อปกป้องผลประโยชน์ส่วนรวม ประกอบกับท่าทีที่ไม่ชัดเจนของรัฐ ทำให้ชาวบ้านรวมพลังเคลื่อนไหวคัดค้านการกำจัดมูลฝอยแบบฝังกลบที่เทศบาลเสนอจะขอทำในบ่อดินที่เหลืออยู่ในหมู่บ้าน พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นกับชุมชนต่อไปในอนาคต สรุปได้เป็นกรอบความสัมพันธ์ของกระบวนการรวมพลังของชุมชนได้ดังนี้

แผนภูมิ 5.1 กรอบแสดงความสัมพันธ์กระบวนการร่วมพลังเคลื่อนไหวที่ได้จากการศึกษา

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

5.2.1 สาเหตุการรวมพลังคัดค้านของชุมชน

เมื่อมีการรวมกลุ่มชุมชน ก็จะมีคำถามเกิดขึ้นว่ากลุ่มคนที่มารวมตัวชุมนุมเหล่านี้ ต้องการอะไร แก้ไขปัญหาต่างๆ ไม่ได้หรืออย่างไรจึงต้องมาชุมนุมเคลื่อนไหว วิธีการรวมกลุ่ม ชุมชนนี้จะสามารถแก้ไขปัญหาได้จริงหรือ คำตอบก็คือ การรวมพลังเคลื่อนไหวของประชาชน ธรรมดาหรือการรวมตัวของกลุ่มคนเหล่านี้ เป็นการแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบโต้กับปัญหาและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งมีความหลากหลายจนพวกเขาไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้เอง จะต้องร่วมมือกันหลายกลุ่ม หลายชนชั้น ร่วมแก้ไขปัญหาก็เพราะปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อพวกเขา นั้นเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายกลุ่มหลายชนชั้น หลากหลายวัฒนธรรมประเพณี จึงต้องรวมพลังเคลื่อนไหว เรียกร้องด้วยตนเอง เนื่องจากไม่เชื่อในกลไกของรัฐ ไม่เชื่อในความเป็นตัวแทนของ ระบบการเมือง และไม่เชื่อมั่นศรัทธาในความสามารถและความจริงใจของรัฐ

วิธีการรวมพลังที่พวกเขาใช้ในการแสดงพลังนี้ จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในสังคมมากกว่าวิธีที่เป็นไปตามกลไกของรัฐ การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เหล่านี้ ไชยรัตน์ เจริญสินโอสถ (2540) กล่าวว่า โลกและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ระบบ การเมืองที่ดำรงอยู่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ทัน ตามปัญหาไม่ทัน แก้ปัญหาใหม่ๆ ที่เผชิญอยู่ไม่ได้ จึงหันไปใช้ความรุนแรงเข้าจัดการกับปัญหา ทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาในรัฐ เมื่อเสื่อมศรัทธาใน ระบบที่ดำรงอยู่ จึงไม่มีเหตุผลใดที่จะไปช่วงชิงอำนาจรัฐที่ไร้อำนาจในการแก้ไขปัญหาไว้ นอกจาก สร้างแหล่งอำนาจใหม่ขึ้นมาเพื่อเป็นทางเลือกให้กับระบบ นั่นคือหันกลับไปสร้าง “ประชาสังคม” (civil society) ให้เข้มแข็ง ด้วยการเคลื่อนไหวเรียกร้องด้วยตนเองมากกว่าการเรียกร้องผ่านระบบ ตัวแทนต่างๆ

ชาวบ้านเกษตรใหม่จึงรวมพลังเคลื่อนไหวไม่ให้เทศบาลนำมูลฝอยไปกำจัดแบบ ฝังกลบในบ่อดินของหมู่บ้าน ทำให้ขยะเต็มเมืองเชียงใหม่ ส่งกลิ่นเหม็นไปทั่วเมือง ซึ่งการเคลื่อนไหวของชาวบ้านเกษตรใหม่ในครั้งนี้ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (อ้างใน โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2537) กล่าวว่า เป็นการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมที่ปรากฏให้เห็นชัดเจน เป็นตัวอย่างที่ดีของความ อ่อนแอของรัฐและหน่วยการปกครอง ไม่ว่าจะป็นกิจการอะไรของรัฐระดับใดก็ตาม จะไม่สามารถ บรรลุผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากปราศจากการตกลงและความร่วมมือของประชาชนที่ เกี่ยวข้อง สังคมไทยได้เคลื่อนไปสู่ยุคสมัยที่รัฐไม่สามารถลอยอยู่เหนือศีรษะของชาวบ้านได้อีกต่อ ไปแล้ว รัฐต้องลงมาทำงานร่วมกับชาวบ้าน และต้องต่อรองกับชาวบ้านบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน รัฐไม่สามารถอ้างแต่อำนาจความชอบธรรมโดยกฎหมายได้ หากรัฐไม่ทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับ

ประชาชน รัฐจะไม่สามารถดำเนินภารกิจใดๆ ให้ลุล่วงไปได้ และจะกลายเป็นอัมพาตไปในอนาคตอันใกล้

กรณีการเคลื่อนไหวของชุมชนเกษตรใหม่นี้ มีสาเหตุมาจากความเดือดร้อนของประชาชนส่วนใหญ่ จากการดำเนินการฝักรวมที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ทำให้เกิดกลิ่นเหม็นทั่วบริเวณกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสมบุญ คุนยกาญจน์ (2539) ที่พบว่าการรวมพลังเคลื่อนไหวของประชาชนในการต่อต้านการครอบงำทางการเมือง : กรณีเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 มีสาเหตุมาจากความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจที่มาจากการบริหารประเทศที่ถูกครอบงำทางการเมืองโดยทหาร และสอดคล้องกับเขียนธีรวิทย์ (2536) ที่วิเคราะห์ว่า สาเหตุการรวมพลังเคลื่อนไหวของกลุ่มต่างๆ ในเหตุการณ์พฤษภาคม พ.ศ. 2535 นั้น เกิดจากความเดือดร้อนในวิถีชีวิต เพราะปัญหาการทุจริตทางการเมือง และการที่รัฐไม่ยอมแก้ไขรัฐธรรมนูญ

เหตุการณ์ที่กระตุ้นให้ชาวบ้านเกษตรใหม่รวมพลังเคลื่อนไหว พร้อมกับการเกิดเครือข่ายการเคลื่อนไหวในหมู่บ้านข้างเคียงที่ได้รับผลกระทบจากการกำจัดมูลฝอยโดยวิธีฝักรวม คือ เหตุการณ์ที่มีรถบรรทุกมูลฝอยจากเทศบาลนครเชียงใหม่มาทิ้งในที่รกร้างบริเวณปากทางเข้าหมู่บ้าน ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวในชุมชนทันที มีการจัดประชุม กำหนดแผนจัดการอาสาสมัครเฝ้าปากทางเข้าหมู่บ้าน เพื่อป้องกันการแอบนำมูลฝอยมาทิ้งในปอดดินที่ยังเหลืออยู่ในหมู่บ้าน การรวมพลังจัดการในครั้งนี้มีระยะเวลาจนถึง 6 เดือน จนกระทั่งชาวบ้านเกษตรใหม่แน่ใจว่าเทศบาลนครเชียงใหม่สามารถจัดการกับมูลฝอยได้เป็นที่แน่นอนแล้ว ชาวบ้านเกษตรใหม่จึงยกเลิกการรวมพลังตั้งด่านปิดถนนในหมู่บ้าน

การรวมพลังเคลื่อนไหวในครั้งนี้ มีแรงกระตุ้นเดิมจากความไม่ไว้วางใจที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในกลยุทธ์ที่เทศบาลนครเชียงใหม่ได้กระทำต่อชุมชนไว้ ดังนั้น เมื่อมีเหตุการณ์ในลักษณะเดิม จึงทำให้ชาวบ้านรวมพลังเคลื่อนไหวทางป้องกันได้ทันท่วงที ซึ่งพฤติกรรมร่วมในลักษณะนี้ Smelser (1971) กล่าวว่าเป็นการระดมพลังบนความเชื่อหนึ่ง ซึ่งเป็นการให้ความหมายใหม่แก่การกระทำทางสังคม โดยอธิบายการเกิดของพฤติกรรมร่วมไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 สภาวะเงื่อนไขทางสังคมทำให้พฤติกรรมร่วมมีแนวโน้มจะเกิดขึ้น
- ขั้นที่ 2 สถานการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของสังคมกระทบต่อกลุ่ม
- ขั้นที่ 3 เกิดความเชื่อบางอย่างร่วมกัน ในสถานการณ์ร่วมกัน
- ขั้นที่ 4 มีเหตุการณ์กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมร่วม ทำให้เกิดการรวมพลังอย่างรวดเร็ว
- ขั้นที่ 5 เป็นการหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

การเกิดการรวมพลังนั้น Smelser กล่าวว่า ไม่จำเป็นจะต้องเกิดตามลำดับขั้นตอนหรือทุกขั้นตอน อาจเกิดข้ามขั้นตอน หรืออะไรเกิดก่อนก็ได้ ซึ่งการเกิดการรวมพลังเคลื่อนไหวของชุมชนบ้านเกษตรใหม่ก็เกิดขึ้นในลักษณะที่ไม่เป็นไปตามขั้นตอนตามที่ Smelser กำหนดไว้เช่นกัน

5.2.2 องค์ประกอบการรวมพลังเคลื่อนไหว

จากการศึกษาพบว่า ประชาสังคมในบ้านเกษตรใหม่ มีพื้นฐานมาจากการรวมพลังเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องพื้นที่ทำกินจากคนนอกชุมชนที่เข้ามายึดครองเอาสมบัติของชุมชนมาเป็นสมบัติของตนเอง การเคลื่อนไหวกครั้งนั้นทำให้ชาวบ้านเกษตรใหม่เรียนรู้ถึงประโยชน์ของการรวมพลังของชุมชน และสามารถนำประสบการณ์ในครั้งนั้นเป็นแนวทางในการรวมพลังเคลื่อนไหวในครั้งนี้ได้เป็นอย่างดี เช่น การวางแผนการจัดการแบ่งหน้าที่การทำงานต่างๆ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและมีกำลังใจ ทำให้เกิดความอบอุ่น และมีส่วนร่วมของบุคคลทุกกลุ่มในชุมชน เช่น กลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้ทำงานต่างอาชีพกัน โดยที่การเข้าร่วมของทุกๆ คน ทุกกลุ่ม เป็นการเข้าร่วมด้วยความสมัครใจที่ทุกๆ คนมีวัตถุประสงค์เป้าหมายเหมือนกันคือปกป้องทรัพยากรสิ่งแวดล้อมของชุมชนไม่ให้เกิดผลกระทบมากกว่าที่เป็นอยู่

ลักษณะขององค์ประกอบที่บ่งบอกถึงประชาสังคม ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแนวคิดของ อนุชาติ พวงสำลี (2540) มาประกอบในการวิเคราะห์กรณีศึกษาบ้านเกษตรใหม่ ดังนี้

1. ความหลากหลายเชิงองค์ประกอบของสังคม ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ เกิดจินตนาการ และเอื้อให้เกิดพัฒนาการกับคนรุ่นต่อไป กรณีบ้านเกษตรใหม่ กล่าวได้ว่าการรวมพลังเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้น เป็นการรวมพลังของคนทุกกลุ่มในชุมชน ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มพ่อบ้าน และมีความหลากหลายเชิงอาชีพ เป็นอาชีพรับจ้าง อาชีพรับราชการ อาชีพทำไร่ ทำนา ในประเด็นความหลากหลายรูปแบบของกิจกรรม มีกิจกรรมหลายกิจกรรมที่เกิดขึ้นในการรวมพลังเคลื่อนไหว ซึ่งมักผสมผสานกิจกรรมหลายด้านเข้าด้วยกัน การเข้าร่วมของประชาชนจะเป็นตามความถนัด โอกาส และเวลาที่เหมาะสม เช่น การอยู่เวรเวลากลางคืน การทำอาหาร การสื่อสาร แต่ส่วนใหญ่มักจะเป็นลักษณะร่วมแรงร่วมใจกันทำมากกว่าการกำหนดเป็นการเฉพาะ

2. มีความเป็นชุมชน จากบรรพบุรุษที่สืบทอดความรัก ความผูกพัน เป็นหมู่บ้านเกษตรใหม่ที่ผ่านมาความยากลำบากในการต่อสู้ช่วงชิงที่ทำกินจากอดีตถึงปัจจุบัน หล่อหลอมให้ชุมชนมีความหวงแหนพื้นดินและทรัพยากรของหมู่บ้าน พยายามปรับปรุงให้หมู่บ้านมีสภาพที่ดีขึ้น โดยเฉพาะการจัดหาด้านสาธารณูปโภค เช่น ถนน น้ำประปา และไฟฟ้า เพื่อให้สภาพความ

เป็นอยู่ของชุมชนในหมู่บ้านดีขึ้น และปลอดภัยจากผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการฝังกลบมูลฝอย

3. มีสำนึกที่ต้องการแก้ไขให้มีการเปลี่ยนแปลงในชุมชน มีความเข้มแข็งและมีพลังเพียงพอที่จะผลักดันแก้ไขเปลี่ยนแปลง จากพื้นฐานการมีวิถีชีวิตของชุมชนที่มีความรักเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกันของชุมชน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มเคลื่อนไหวที่เป็นการเข้าร่วมด้วยความสมัครใจของประชาชน ไม่ได้มีการชักจูงหรือบังคับจากผู้ใด เป็นการตัดสินใจของชุมชนที่เลือกวิธีช่วยเหลือชุมชนโดยชุมชนเอง ซึ่งพวกเขาประจักษ์มาแล้วว่า การขอให้รัฐช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของชุมชนนั้น ประสบผลสำเร็จตามที่ต้องการได้ไม่มากนัก ฉะนั้น การเลือกวิธีเคลื่อนไหวให้สังคมทั่วไปเห็นว่าประชาชนในท้องถิ่นควรมีสติที่จะกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาเองมากกว่าให้รัฐมากำหนดหรือเลือกให้ เป็นการเรียกร้องให้ชุมชนสามารถเจรจาต่อรองกับรัฐได้ เป็นคู่เจรจากับรัฐ เพื่อหาทางแก้ไขปรับปรุงไปพร้อมกับรัฐ

4. มีกิจกรรมและความต่อเนื่อง การเคลื่อนไหวเพื่อป้องกันมิให้เทศบาลนครเชียงใหม่นำมูลฝอยมากำจัดแบบฝังกลบในปอดดินของหมู่บ้าน เป็นกิจกรรมที่ชุมชนทำร่วมกันนานถึง 6 เดือน เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่อง จนกระทั่งแน่ใจว่าเทศบาลนครเชียงใหม่มีพื้นที่กำจัดมูลฝอยแล้ว จึงยกเลิกกิจกรรมบางอย่าง เช่น การยกเลิกการอยู่เวรยามในเวลากลางคืน แต่การสื่อสารระหว่างหมู่บ้านใกล้เคียงยังคงมีเพื่อรับฟังข่าวสารที่อาจมีผลกระทบถึงกันและกัน นอกจากนี้ กิจกรรมที่ยังดำเนินการอยู่อย่างต่อเนื่องอีกอย่างคือการเฝ้าระวังผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่หลังการปิดปากหลุมขยะอย่างถาวรเพื่อรอปรับปรุงสภาพให้เป็นแหล่งสาธารณะของชุมชนต่อไป

5. เครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร ซึ่งการสื่อสารระหว่างหมู่บ้านใกล้เคียงในตำบลหนองหารและตำบลป่าไผ่ยังคงมีอยู่เพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน เมื่อมีเหตุการณ์ทำงานเองเดียวกันเกิดขึ้น ชาวบ้านจะสื่อสารถึงกันอย่างรวดเร็ว และหาทางป้องกันร่วมกันทันที ซึ่งลักษณะเช่นนี้เป็นพลังสำคัญที่จะแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาต่างๆ จะเกิดขึ้นได้หรือไม่ประชาชนควรเป็นผู้กำหนดร่วมกับรัฐ

กล่าวได้ว่าองค์ประกอบที่สำคัญในการรวมพลังเคลื่อนไหวของบ้านเกษตรใหม่คือ พื้นฐานการมีประชาสังคม สอดคล้องกับการศึกษาของ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร์ (2540) ซึ่งได้ศึกษาถึงขบวนการทางสังคมรูปแบบใหม่/ขบวนการเคลื่อนไหวประชาสังคมในต่างประเทศ : บทสำรวจพัฒนาสถานการณ์และนัยเชิงความคิด/ทฤษฎีต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบที่สำคัญในการเคลื่อนไหวทางสังคมคือ ประชาสังคมของกลุ่มประชาชน ที่มี

ความผูกพัน ความเอื้ออาทร มีอุดมการณ์ มีกิจกรรมที่หลากหลาย มีการเข้าร่วมอย่างหลากหลาย ทำให้เกิดเครือข่ายและการสื่อสาร เช่น ขบวนการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ชื่อ Earth First

นอกจากนี้ องค์ประกอบที่สำคัญอีกอย่างคือ การมีส่วนร่วมและความสัมพันธ์ในชุมชนที่ทำให้มีการรวมพลังเคลื่อนไหว เนื่องจากความสัมพันธ์ในชุมชนบ้านเกษตรใหม่มีฐานมาจากการผ่านความยากลำบากมาด้วยกันเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จากการต่อสู้เพื่อช่วงชิงที่ทำกินกับผู้บุกรุกนอกชุมชน ทำให้ความอดทน ความเอื้ออาทรต่อกันในสังคมบ้านเกษตรใหม่มีลักษณะเป็น ผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุข จึงส่งผลให้การเข้าร่วมรวมพลังเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านการกำจัดมูลฝอยแบบฝังกลบเป็นไปในลักษณะที่ Uphoff (อ้างใน ชูเกียรติ ลิขสุวรรณ, 2534) ระบุไว้ว่า:

พื้นฐานการเข้าร่วมของประชาชนที่มาจากแรงจูงใจภายในจะเป็นแรงหนุนให้มีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามีส่วนร่วม

รูปแบบการเข้าร่วมโดยผ่านองค์การจัดตั้งของประชาชน โดยมีขอบเขตของการมีส่วนร่วมแล้วแต่กิจกรรมในแต่ละครั้ง จะเกิดผลของการเข้าร่วมที่เป็นพลังของชุมชน ทำให้ชุมชนมีศักยภาพ เป็นตัวของตัวเอง สร้างปฏิสัมพันธ์อันดี มีความสามัคคีในสมาชิกของชุมชน

สอดคล้องกับการศึกษาของ วิษนี บุญนาค (2530) ที่ศึกษาพบว่า องค์ประกอบที่สำคัญของการรวมพลังคือ การมีส่วนร่วมของชุมชน และพบว่า การเข้าร่วมที่ขาดพื้นฐานจากแรงจูงใจภายในจะไม่มีผลผูกพันทางจิตใจและความยั่งยืนต่อเนื่องในกิจกรรมของโครงการต่างๆ ก็ลดลง นอกจากนี้ยังพบว่าระดับของการเข้าร่วมก็จะอยู่ในระดับต่ำคือ การเข้าร่วมฟังอภิปรายหรือร่วมชุมนุมเท่านั้น

การรวมพลังของชุมชนที่ผ่านมาทุกครั้งสามารถเรียกร้องให้เทศบาลนครเชียงใหม่ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ แม้จะเป็นการแก้ไขที่ไม่สามารถทำให้เกิดผลดีในระยะยาวได้ก็ตาม แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนมีความเชื่อมั่นในพลังของชุมชนมากยิ่งขึ้น ถึงกับกล่าวว่าถ้าไม่มาแก้ไขปัญหาก็จะรวมพลังปิดถนนต่อไปเรื่อยๆ เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้ชุมชนบ้านเกษตรใหม่เชื่อในพลังของชุมชนก็คือ การได้รับชัยชนะจากการรวมพลังเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อแย่งชิงที่ทำกินมาจากคนภายนอกชุมชนของบรรพบุรุษของพวกเขาจนทำให้เกิดหมู่บ้านเกษตรใหม่แห่งนี้ขึ้น เป็นที่อยู่ของลูกหลานในรุ่นต่อมา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จวัล ดิษฐาภิรักษ์ (2536) ซึ่งได้ศึกษาความเชื่อการรวมพลัง : ผลพวงสำคัญหนึ่งของ 14 ตุลาคม ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อมั่นในการรวมพลังจากประสบการณ์การต่อสู้ที่ประสบผลสำเร็จที่ผ่านมา เป็นส่วนส่งเสริมให้เกิดการรวมพลังเคลื่อนไหวของประชาชน นอกจากการเชื่อมโยงระหว่างประเด็นเท่าที่การสนองตอบของเทศบาลกับความเชื่อมั่นในพลังของชุมชน

ประเด็นผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการเคลื่อนไหวนั้นในแต่ละครั้ง ยังมีส่วนผลักดันให้เกิดการรวมพลังเพราะเกิดการซึ่งน้ำหนักระหว่างผลได้และผลเสียที่ชุมชนได้รับจากการรวมพลังเคลื่อนไหวกับการเพิกเฉย ซึ่งการเปรียบเทียบดังกล่าวทำให้ประชาชนทราบว่าถ้านิ่งเฉย ผลกระทบที่เกิดขึ้นที่ทุกคนเผชิญอยู่จะไม่ได้รับการสนใจแก้ไขจากเทศบาลนครเชียงใหม่ ฉะนั้นทางเลือกที่จะรวมพลังเคลื่อนไหวจึงเป็นวิถีที่สร้างผลสำเร็จให้กับชุมชนตลอดมา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สืบสกุล กิจนุกร (2541) ที่ศึกษาถึง ขบวนการคัดค้านปลูกป่าและล้มปทานไม้ : การแสดงสิทธิของตนกับป่า โดยศึกษาการเคลื่อนไหวกัดค้านของกลุ่มชาวบ้านอีสาน ปี 2528-2532 ผลการศึกษาพบว่า เงื่อนไขที่ส่งเสริมให้เกิดการรวมพลังคือ การสูญเสียผลประโยชน์ของชุมชนจากกรณีรัฐปลูกยูคาลิปตัสทับป่าธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ของชุมชน

5.2.3 เงื่อนไขที่ส่งเสริมให้เกิดการรวมพลังเคลื่อนไหว

จากการศึกษาประเด็นเงื่อนไข 3 ประเด็น คือ การตอบสนองเพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบของเทศบาลนครเชียงใหม่ ความเชื่อมั่นต่อการรวมพลังของชุมชน และผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการเคลื่อนไหว พบว่าทั้ง 3 ประเด็นเป็นเงื่อนไขที่เชื่อมโยงระหว่างกัน ส่งเสริมให้เกิดการรวมพลังเคลื่อนไหวของชุมชนบ้านเกษตรใหม่

การตอบสนองของเทศบาลนครเชียงใหม่ที่แสดงให้ประชาชนชาวบ้านเกษตรใหม่ได้ประจักษ์ต่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการฝังกลบมูลฝอยก็คือ การเพิกเฉย ไม่ใส่ใจต่อการแจ้งเหตุ ถ้าไม่มีการรวมพลังเคลื่อนไหว ปิดถนนห้ามรถขนานำขยะมูลฝอยไปทิ้งในบ่อดิน ก็จะไม่มีการออกมาแก้ไขปัญหาผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชุมชน เพราะเทศบาลไม่คิดห่วงใยในความเดือดร้อนของประชาชนอย่างจริงจัง ทำให้ปัญหาต่างๆ ในชุมชนเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก เมื่อเทศบาลเฉยเมยต่อการแก้ไขปัญหา จึงเป็นเหตุการณ์กระตุ้นให้ชุมชนรวมพลังเคลื่อนไหวเรียกร้องให้เทศบาลแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น การเคลื่อนไหวของชุมชนมีผลทำให้เทศบาลเดือดร้อนจากขยะไม่มีที่กำจัด กองเต็มในเมืองเชียงใหม่ จึงจำเป็นต้องออกมาแก้ไขปัญหาและเจรจาขอทิ้งมูลฝอยต่อไป เหตุการณ์ในลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นวนเวียนซ้ำแล้วซ้ำอีก จนกระทั่งปิดบ่ออย่างถาวร ทำให้ประชาชนเลือกที่จะไม่ให้ความร่วมมือกับเทศบาลนครเชียงใหม่อีกต่อไป เมื่อมีการเจรจาขอใช้บ่อดินบ่อต่อไปของหมู่บ้าน และเป็นเงื่อนไขที่ส่งเสริมให้เกิดการรวมพลังคัดค้านในเวลาต่อมา

สอดคล้องกับการศึกษาของ สมบูรณ์ ดุลยกาญจน์ (2539) ที่ศึกษาถึงการลุกฮือของประชาชนในการต่อต้านการครอบงำทางการเมืองของทหาร : กรณีเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 ผลการศึกษาพบว่า เงื่อนไขที่ส่งเสริมให้เกิดการรวมพลังเคลื่อนไหวคือ ท่าทีที่ไม่พยายามแก้ไขปัญหาของรัฐ ก่อให้เกิดความเสื่อมศรัทธาที่มีต่อรัฐ

5.2.4 ข้อเสนอแนวทางการจัดการลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของชุมชนโดยชุมชน

การนำเสนอแนวทางการจัดการลดผลกระทบของชุมชนโดยชุมชนนั้น ได้นำเสนอในลักษณะของสัญญาบันทึกข้อตกลง จำนวน 2 ฉบับ ซึ่งเป็นสัญญาระหว่าง ชุมชนบ้านเกษตรใหม่ และเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยสาระสำคัญของสัญญาสรุปได้ว่า

1. ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในวันข้างหน้า ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะใดก็ตาม เทศบาลนครเชียงใหม่จะต้องรับผิดชอบในด้านการปรับปรุงแก้ไขตามหลักวิชาการและด้านงบประมาณ
2. เทศบาลนครเชียงใหม่ จะต้องเฝ้าระวังผลกระทบทางน้ำและอากาศอย่างต่อเนื่องหลังจากเปิดบ่ออย่างถาวรตลอดระยะเวลา 10 ปี และต้องดำเนินการปรับสภาพภูมิทัศน์บริเวณหลุมกำจัดมูลฝอยให้ใช้เป็นที่สาธารณะ เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของชุมชน
3. ในการควบคุมดูแลการดำเนินการเฝ้าระวังผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของเทศบาลนครเชียงใหม่ นั้น จะมีหน่วยงานของรัฐในท้องถิ่นคือ ที่ว่าการอำเภอสันทราย โดยนายอำเภอและมหาวิทยาลัยแม่โจ้ร่วมดูแลเคียงข้างกับชุมชนบ้านเกษตรใหม่

ข้อเสนอแนวทางการจัดการลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของชุมชนนี้ เกิดขึ้นเพราะชุมชนบ้านเกษตรใหม่เชื่อมั่นว่าในภายภาคหน้าจะต้องเกิดผลกระทบจากหลุมกำจัดมูลฝอยแบบฝังกลบขึ้นในหมู่บ้านของตนและหมู่บ้านใกล้เคียงอย่างแน่นอน เพราะสภาพที่พวกเขาได้เผชิญปัญหาผลกระทบในเรื่องของกลิ่นเหม็นอย่างรุนแรงจากการไม่ปฏิบัติตามหลักวิชาการที่เทศบาลนครเชียงใหม่ได้กล่าวอ้างไว้ และการได้เห็นปริมาณของน้ำเสียจากมูลฝอยที่มีปริมาณมากจนล้นหลุม ท่วมสวนผลไม้บริเวณใกล้เคียงหลุมกำจัดมูลฝอย จนทำให้ผลไม้และไม้ยืนต้นตายไปเป็นจำนวนมาก ทำให้พวกเขาแน่ใจว่าอีกไม่นานปริมาณน้ำใต้ดินจะต้องมีการปนเปื้อนจากน้ำเสียของมูลฝอย เพราะการดำเนินการเตรียมดินก่อนฝังกลบมูลฝอยของเทศบาลนครเชียงใหม่ในครั้งแรกนั้น มีรอยโหว่ที่ไม่ได้ปูพลาสติกหลายแห่ง บางแห่งพลาสติกที่รองก็ฉีกขาด ไม่ได้รับการซ่อมแซม ซึ่งมีผลให้ปริมาณน้ำเสียของมูลฝอยสามารถซึมผ่านชั้นดินลงไปได้

ดังนั้น ชาวบ้านเกษตรใหม่และบ้านข้างเคียงจึงจัดประชุมปรึกษาหารือเพื่อจัดทำข้อเสนอแนวทางการลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการฝังกลบมูลฝอยขึ้นในรูปของสัญญาระหว่างชุมชนบ้านเกษตรใหม่และเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยมีหน่วยงานในท้องถิ่นร่วมเป็นผู้ควบคุมดูแลเคียงข้างประชาชนชาวบ้านเกษตรใหม่ด้วย 2 หน่วยงานคือ ที่ว่าการอำเภอสันทราย และมหาวิทยาลัยแม่โจ้

การนำหน่วยงานในท้องถิ่นทั้ง 2 หน่วยงานมาร่วมในกิจกรรมของชุมชนในครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่าชาวบ้านเกษตรใหม่ต้องการให้หน่วยงานของรัฐควบคุมดูแลหน่วยงานของรัฐร่วมกับประชาชน ซึ่งจะทำให้มีอำนาจต่อรองได้มากกว่าการต่อสู้แต่เพียงลำพัง โดยเฉพาะหน่วยงานในท้องถิ่นนั้น อาจจะได้รับผลกระทบเช่นเดียวกับหมู่บ้านเช่นกัน

การเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของชาวบ้านเกษตรใหม่ ทำให้ชุมชนนำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหามาได้ตรงจุด เพราะเป็นผู้ร่วมในปัญหา รู้สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา หรือสามารถคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดปัญหาอะไรขึ้น จึงสามารถนำเสนอวิธีการป้องกันและแก้ไขได้อย่างตรงประเด็น ทำให้สามารถกำหนดวิธีการจัดการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชนได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ชาติชาย มณีกาญจน์ (2535) ซึ่งได้ศึกษาถึงศักยภาพขององค์กรชุมชนในการจัดการกองทุนหมุนเวียน โดยศึกษาในกลุ่มออมทรัพย์ บ้านแซ่ซ้อน กิ่งอำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน ซึ่งพบว่า ชาวบ้านสามารถแก้ไขปัญหามาได้เพราะการเข้าใจถึงปัญหาของชุมชน นอกจากนี้ชุมชนยังมีความสัมพันธ์ทางสังคมกันอย่างใกล้ชิด ไว้วางใจกัน มีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม มีความรัก เอื้ออาทร เข้าใจในปัญหาร่วมกัน

เช่นเดียวกับการศึกษาของ สิริรา หมื่นบาล (2538) และ พรพิไล เลิศวิชา (2532) ที่พบว่าศักยภาพในการแก้ไขปัญหามาได้มีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนที่เป็นลักษณะเครือญาติ ที่มีความห่วงหาอาทรซึ่งกันและกัน เกิดความเข้มแข็ง มีจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ทำให้สามารถรวมกันตัดสินใจกับชีวิตของพวกเขาได้ แก้ปัญหาได้

ในส่วนขอเนื้อหาในการจัดการที่ระบุไว้ในข้อเสนอแนวทางการจัดการลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้น แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านมีความรู้ทางด้านวิชาการในการปฏิบัติเพื่อลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการกำจัดมูลฝอยด้วยวิธีฝังกลบบ้างพอสมควร ทำให้ข้อเสนอแนวทางการลดผลกระทบของชุมชนยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควรจะเป็น ซึ่งเป็นโอกาสที่เทศบาลนครเชียงใหม่อาจจะไม่ปฏิบัติตามในบางข้อบางกรณี เช่น การตรวจสอบคุณภาพของน้ำดีจากบ่อน้ำตื้นใกล้ๆ กับจุดกำจัดมูลฝอย เพื่อเฝ้าระวังการปนเปื้อนของน้ำเสียจากมูลฝอยที่อาจรั่วซึมได้ ตามที่กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม กำหนดระยะเวลาที่จำเป็นต้องเฝ้าระวังนานถึง 30-50 ปี (กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม, 2540) แต่ตามข้อเสนอแนวทางการเฝ้าระวังของชุมชนเกษตรใหม่ระบุเพียง 10 ปีเท่านั้น

การที่ประชาชนมีความรู้ในด้านเทคนิควิธีในการดำเนินการฝังกลบมูลฝอยที่จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมไม่เท่ากับหน่วยงานที่ดำเนินการนั้น ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นถูกเอาเปรียบจากการหลีกเลี่ยงข้อควรปฏิบัติที่จำเป็นบางสิ่งบางอย่างจากผู้ปฏิบัติหรือ

ผู้ดำเนินการ โดยเจตนาที่จะไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมต่างๆ ตามที่ประชาชนบ้านเกษตรใหม่ได้รับมา เช่น ผลกระทบจากกลิ่นเหม็นที่เกิดจากการไม่ถมดินหน้ามูลฝอยหลังการยุติการทิ้งประจำวันทุกๆ วัน ส่งผลให้สุขภาพอนามัยของประชาชนเกิดการเจ็บป่วย ทำให้เสียเงินในการรักษาพยาบาล ไม่สามารถไปทำงานตามปกติได้ เป็นผลกระทบซึ่งเกิดขึ้นเป็นลูกโซ่

เหตุการณ์ในลักษณะนี้ ชาวบ้านเกษตรใหม่และชาวบ้านข้างเคียงก็ประจักษ์ดี จึงหาทางออกโดยการระบุในสัญญาว่า ผลการวิเคราะห์ทุกอย่างจะต้องผ่านอำเภอสันทรายทุกครั้งก่อนส่งถึงหมู่บ้าน เพราะชาวบ้านยังคงเชื่อว่าหน่วยงานของรัฐจะต้องวางตัวเป็นกลางในการจัดการและเป็นผู้ที่มีความรู้ทางวิชาการดีกว่าชาวบ้าน

นอกจากนั้น ชุมชนบ้านเกษตรใหม่ยังระบุว่าการปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อมทั่วไปบริเวณหลุมกำจัดมูลฝอยให้มีสภาพที่น่าอยู่และเป็นแหล่งสาธารณชุมชน มหาวิทยาลัยแม่โจ้จะเป็นผู้ดูแลและจัดการ ซึ่งหมายความว่า การเฝ้าระวังผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมในชุมชนนี้ นอกจากชาวบ้านแล้ว ยังมีมหาวิทยาลัยแม่โจ้คอยเฝ้าระวังร่วมอยู่ด้วยจนกว่าจะจัดสภาพแวดล้อมได้ตามสัญญา

5.3 ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษา "กระบวนการรวมพลังของชุมชนท้องถิ่น เพื่อคัดค้านการสร้างหลุมกำจัดมูลฝอยด้วยวิธีฝังกลบ" ชี้ให้เห็นถึงการดำเนินการของรัฐหรือการใช้อำนาจรัฐไม่สามารถกำหนดทิศทางในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นแต่เพียงลำพังได้อีกต่อไป เนื่องจากทรัพยากรที่เหลืออยู่อย่างจำกัดเป็นสมบัติที่ชุมชนจำเป็นต้องดูแลรักษาและปกป้องไว้สำหรับคนรุ่นลูกรุ่นหลานต่อไป ฉะนั้น การใช้ทรัพยากรที่มีผลกระทบต่อชุมชนของรัฐ จึงเป็นสาเหตุที่จะทำให้เกิดการเคลื่อนไหวรวมพลังของชุมชนเพื่อแสดงสิทธิในการจัดการทรัพยากรร่วมกับรัฐ ในฐานะที่เท่าเทียมกัน ไม่ใช่รัฐมีอำนาจสูงกว่าเช่นที่ผ่านมา จึงขอสรุปเป็นข้อเสนอดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอทางนโยบาย

1. สนับสนุนให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดการทรัพยากร สิ่งแวดล้อมของชุมชน โดยหน่วยงานของรัฐในท้องถิ่นเข้าไปสนับสนุนทั้งด้านความรู้ งบประมาณ และร่วมมือในการจัดการ โดยเฉพาะการจัดการมูลฝอยในชุมชน ควรให้ชุมชนร่วมกับองค์กรของรัฐในท้องถิ่นนั้นๆ ดำเนินการ เพราะชุมชนจะทราบปัญหา เข้าใจปัญหาของชุมชนมากกว่ารัฐ ประกอบกับวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กันของชุมชนจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุได้

2. การจัดการมูลฝอยของชุมชนโดยชุมชน จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่ฟุ่มเฟือยของประชาชน เพราะปริมาณมูลฝอยเพิ่มขึ้น ผลกระทบจากมูลฝอยก็เพิ่มขึ้น ทั้งในด้านสุขภาพอนามัยและด้านสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชน ถ้าไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภค ผลกระทบก็ยังอยู่ในชีวิตประจำวันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้น การจัดการจึงควรเริ่มที่ชุมชนกับรัฐ ไม่ใช่ปล่อยให้รัฐมีอำนาจในการตัดสินใจโดยลำพัง

3. การกระจายอำนาจในการจัดการปัญหามูลฝอย ให้ชุมชนและหน่วยงานรัฐในท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นดำเนินการ จะสามารถแก้ไขปัญหาการแย่งชิงพื้นที่ในการกำจัดมูลฝอยของหน่วยงานของรัฐลงได้ เพราะชุมชนแต่ละชุมชนจะกำหนดแผนหรือพื้นที่ ซึ่งมีการตกลงร่วมกันในชุมชนว่าใช้สำหรับกำจัดมูลฝอยของชุมชน ผลที่ตามมาจะเป็นการจัดการมูลฝอยอย่างถูกวิธีคือการแยกมูลฝอยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้ และการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดก็เกิดขึ้นตามมา

5.3.2 ข้อเสนอแนะทางด้านวิจัย

งานวิจัย “กระบวนการรวมพลังของชุมชนท้องถิ่น ” ยังมีข้อจำกัด ข้อบกพร่องอยู่มาก ทั้งตัวผู้วิจัยเองที่ยังต้องประสบการณื ระยะเวลาในการวิจัยที่จำกัด กรอบความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการวิจัยที่ใช้ จึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นเพียงบทวิเคราะห์เบื้องต้นเท่านั้น โดยพยายามทำความเข้าใจถึงสาเหตุ องค์ประกอบ และเงื่อนไข ที่ก่อให้เกิดการรวมพลังเคลื่อนไหวของชุมชน ฉะนั้น ผู้ที่จะศึกษาวิจัยต่อไปควรเจาะลึกในอีกหลายด้าน โดยควรมีแนวทางในการวิจัยแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

โดยเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนในการตั้งโจทย์ด้วยกัน เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้านและนักวิจัย ซึ่งชาวบ้านจะได้นำความรู้ที่พัฒนาร่วมกันไปปรับใช้ในการจัดการของตน ส่วนนักวิจัยก็ได้ข้อมูลในระดับลึกที่เป็นแนวการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการรวมพลังเคลื่อนไหวและการจัดการปัญหาด้วยวิธีอื่นๆ ของชุมชนในมิติใหม่ๆ ซึ่งการวิจัยดังกล่าวจะต้องเป็นทีมทำงานร่วมกัน ไม่สามารถทำคนเดียวได้